

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 7.

Tisdagen den 25 juli.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 11 och den 15 innevarande juli.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *K. L. Johansson* i Stora Mellby anmält, det han den 17 innevarande juli infunnit sig vid riksdagen.

§ 3.

Upplästes ett till kammaren inkommet, så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr F. Berg i Stockholm på grund af sjukdom (ledgångsreumatism) tills vidare är urståndsatt att bevista Riksdagens sammanträden, intygas härmed på heder och samvete.

Dalarö den 23 juli 1905.

J. Ehinger,
e. provinsialläkare i Dalarö.

§ 4.

Vidare upplästes följande till kammaren ankomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet den 24 juli 1905.

Fullmakt hade inkommit, utvisande, att vid riksdagsmannaval, som den 21 innevarande juli förrättats inom andra valkretsen af Stockholms stad, före detta professorn Karl Johan Warburg blifvit

utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari 1906.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, förekom mot fullmakten icke någon anmärkning; och skulle öfver hvad sålunda förekommit protokoll meddelas Andra Kammaren, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

In fidem
Georg Carlson.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, förklarade kammaren herr Warburg behörig till riksdagsmannakallets utöfvande.

Det tillkännagafs, att herr Warburg intagit sin plats i kammaren.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes särskilda utskottets utlåtande n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående de unionella förhållandena äfvensom i samma ämne väckta motioner.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,41 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Onsdagen den 26 juli.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Föredrogs, men bordlades åter särskilda utskottets utlåtande n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående de unionella förhållandena äfvensom i samma ämne väckta motioner.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Bergström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Särskilda utskottets betänkande n:o 1, som nu blifvit för andra gången lagdt på bordet och som följaktligen skulle företagas till behandling vid det sammanträde, som blifvit utlyst att hållas i morgon, gäller en lifsfråga för vårt land, den viktigaste fråga, som den svenska Riksdagen sedan årtionden haft att behandla. Detta betänkandes innehåll, mina herrar, är sådant, att Andra Kammaren icke bör gå till behandlingen utaf detsamma utan att vi vid denna behandling kunna stå öga mot öga med de män, åt hvilka det ansvarsfulla värf, som ligger angifvet uti detta betänkande, skall komma att öfverantwardas.

*Angående tid
för behandling
af utskottets
utlåtande.*

Det är naturligt, att vi litet hvar här i kammaren ha gripits så småningom under denna riksdag utaf hemlängtan, att den fått makt öfver våra sinnen. Men föga skulle vi motsvara de kraf, som ställas på oss uti en så allvarlig situation, ifall denna hemlängtan skulle få väga mera än sakens vikt och betydelse. Och enligt mitt förmenande skulle det också vara ringa utsikt till att vi skulle kunna gå till våra beslut med den endräkt, som ansetts vara och som fortfarande är eftersträfvansvärd i denna viktiga fråga, därest vi skola redan i morgon gå till behandling af detta betänkande.

Det lär, enligt hvad det uppgifves, icke kunna dröja, icke behöfva dröja synnerligen lång tid, innan den ministerkris, som nu inträdt, får sin lösning.

Under sådana förhållanden skall jag tillåta mig föreslå, att Andra Kammaren beslutar, att dagen för behandling af särskilda utskottets utlåtande n:o 1 icke nu bestämmes.

I detta anförande instämde herrar *Hedin, Thylander, Eriksson* i Elgered, *Nyström, Forssell, Matsson, Starbäck, Olofsson, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Lundgren, Hammarström, Warburg, Beckman, Branting, Wallis, Lindhagen, Sterner, Johansson* i Oija, *Larsson* i Lund, *Thorsson* och *Jansson* i Edsbacken.

Angående tid
för behandling
af utskottets
utlåtande.
(Forts.)

Vidare anförde

Herr Hedin: Herr talman! Jag tror icke, att jag skall kunna ådraga mig beskyllning för feghet, om jag öppet erkänner den ångslan, utaf hvilken jag gripits vid genomläsningen utaf föreliggande utskottsbetänkande.

Jag står inför ett äfventyr, det är det enda säkra jag läst ur dessa blad. Det äfventyret, om det skall bli ett sådant, att det aldrig kan utaf svenske män glömmas, det beror nog väsentligen utaf dem, hvilka skola såsom Konungens rådgifvare träda i stället för den konselj, som, efter hvad vi hört, inlämnat sitt afsked. Skall afgörelsen uppskjutas på det sättet, som redan har skett, hvilket gör ytterligare uppskof nödvändigt? Den långt utdragna behandlingen af en sådan fråga som denna, under det att alla förhållanden uti Europa äro så osäkra, — det är att gå fram mot ett äfventyr, för hvilket väl ingen kan vara blind. Och man utmanar detta, om Riksdagen nu besluter att ställa en extra budget till förfogande för ett antal män, om hvilkas åsikter vi icke veta någonting, och om hvilkas duglighet vi icke alls känna något, men om hvilkas lust att, tvärtemot den mening, hvilken Hans Maj:t Konungen proklamerat för allt Sveriges folk, begagna maktmedel det måhända knappast kan finnas någon tvekan.

Låt oss därför gifva till känna, att, innan vi fatta ett sådant beslut, vi må veta, hvilka de äro, som skola begagna sig af de medel, som ställas till deras förfogande, icke med förtroende — ty vi kunna icke hafva förtroende till ett antal okända — utan af det rena lättsinnet, hvilket ett beviljande under sådana omständigheter innebär.

Därför anhåller jag, att kammaren täcktes bifalla herr Bergströms förslag.

Herr vice talmannen: Herr talman! Under de många och långa öfverläggningar, som ha förts enskildt inom hvardera kammaren, ha nog Riksdagens alla ledamöter varit i tillfälle att på förhand ta kännedom om innehållet i ifrågavarande utskottsutlåtande. Vi ha därför alla varit beredda på att efter en urtima riksdag, långt nog, gå till beslut i ärendet, så fort det särskilda utskott, som haft den förberedande behandlingen däraf sig anförtrödd, kunde komma in till Riksdagen med sitt utlåtande. Ingenting af innehållet i detta utskottsutlåtande var heller för oss obekant, när det delades ut i går på kammarens bord.

Nu uppgifves visserligen icke såsom skäl för uppskof med behandlingen af frågan, att man icke har haft tid nog till att ta kännedom om innehållet utaf hvad utskottet föreslår, utan i stället och allenast på den grund föreslås uppskofvet, att man skulle, med hänsyn till det förestående ministerskiftet, afvakta den tidpunkt, när den nya ministären vore bildad. Det inträffar ju allt som oftast, icke allenast i det ena landet, utan äfven i det andra — och det

har inträffat äfven här i vårt land — att när en ministär inlämnar sin afskedsansökan, blir denna icke alltid genast beviljad.

*Angående tid
för behandling
af utskottets
utlåtande.
(Forts.)*

Man kan därför icke skäligen på förhand förutsätta, enligt min mening, att den nya ministär, vi nu förvänta, skall kunna vara färdigbildad på ett par eller tre dagar. Ja, kanske man väl kan taga till dubbelt antal dagar mot det jag nämnde, utan att den nya ministären ändock vore bildad. Under denna afvaktan gå vi nu här sysslolösa, och visserligen vänta vi för en god saks skull — det vill jag icke förneka — men hvem kan på förhand garantera oss, huru lång denna väntan blir? Jag tycker, att man förlägger frågan helt och hållet inom ovisshetens område, ifall man skall uppskjuta behandlingen af densamma till någon sådan obestämd tid.

Med afseende på hvad den talare, som näst före mig hade ordet, anförde, så får jag säga, att det något förvånade mig, att han i dag uttalade en sådan uppfattning som han gjorde. Det förvånade mig därför, att vid den talmanskonferens, som hölls i går, och där den ärade talaren själf var närvarande och intog säte och stämma, han ingenting hade att invända mot förslaget att bestämma morgondagen såsom den dag, då särskilda utskottets betänkande skulle förekomma till definitiv behandling i kamrarna. Jag kan dessutom säga, att talmanskonferensen var fullkomligt enig om att talmännen skulle föreslå kamrarna att besluta, att det ifrågakvarande ärendet skulle företagas till definitiv behandling på torsdagen, d. v. s. i morgon.

Jag kan alltså icke finna annat än att, om, såsom jag har anledning tro, talmannen gör framställning om att ärendet måtte företagas till behandling redan i morgon, kammaren gjorde bäst i att bifalla en sådan talmannens hemställan.

Herr Hedin: Det finnes ingen motsägelse mellan mitt förfarande nu och vid det tillfälle, herr vice talmannen omnämnde, därför att den förutsättning, den anledning, på grund hvaraf jag instämde i herr Bergströms yrkande, icke var för mig känd i det ögonblick, som herr vice talmannen behagade omnämna. Motsägelsen lär väl försvinna, då jag vid det tillfället ännu icke hade vetskap om det, som motiverat mitt instämmande i herr Bergströms yrkande.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Den förste talaren nämnde, att vi allesamman äro fyllda af hemlängtan, och han undrade, om det var skäl att låta denna hemlängtan väga mera än den stora vikt och betydelse, som det föreliggande ärendet har. Jag tror mig kunna försäkra honom, att det här ibland oss icke finnes en man, som icke med nöje offerar sin hemlängtan, om han därmed kan bidra till att den fråga, som vi nu gå att slutligen behandla, en af de viktigaste frågor, som i vårt land någonsin förekommit, får en sådan behandling som den förtjänar.

Den andre talaren — och, som jag tror, äfven den förste — ansåg, att det vore ett äfventyr, om kammaren skulle gå med på att bevilja de 100 miljonerna och ställa dem till förfogande för män,

Angående tid
för behandling
af utskottets
utlåtande.
(Forts.)

om hvilka man ännu icke visste, på hvad sätt de skulle komma att använda dem. Han antydde därmed, att det skulle vara en riksfara att bevilja dessa 100 miljoner under ministerkrisen, och han tycktes hysa fruktan för att den blifvande regeringen skulle kunna obetänksamt inveckla landet i faror. Såvidt jag kan se, finnes icke den ringaste anledning till en sådan fruktan, om utskottets villkor antages, att icke ett öre af de 100 miljonerna får användas utan Riksdagens bifall och anvisning.

Slutligen anser jag, att, då väl enhvar har sin ställning till denna fråga fullt klar för sig, det icke finnes någon annan anledning till uppskof än de båda, som jag nu bemött, men däremot finnes något, som åtminstone för mig afgjort talar emot uppskof, och det är, att det icke är den svenska Riksdagen värdigt att uppskjuta frågans afgörande i afvaktan på hvad tidningspressen i Norge har att säga om hvad vi här skulle komma att besluta. Vi skola handla själfständigt och icke låta påverka oss af något tryck utifrån.

Herr talman, jag anhåller att få framställa det yrkande, att utskottets föreliggande betänkande måtte förekomma till behandling vid plenum i morgon.

Herr Hedlund: Hvad tidningspressen i Norge har att säga, torde väl icke ha någon inverkan på Riksdagens ställning till denna sak. Men hvad jag tror icke kan jäfvas, är det påstående, som gjorts, att de förhandlingar, som i utskottets betänkande äro ifrågasatta, äro af den art, att åtminstone icke denna kammare är färdig att gifva hvilken regering som helst fullmakt att föra dessa förhandlingar. Jag tror heller icke, att det skulle falla någon representation i världen in att gifva regeringen en sådan fullmakt att fatta beslut i en fråga af så viktig och — jag vill tillägga — ömtålig art utan att se till, åt hvilken regering representationen lämnar denna fullmakt. Jag vågar, som sagdt, tro, att det icke finnes en enda representation, som skulle fatta ett sådant beslut och sedan resa hem utan att veta, hvilken regering som skulle öfvertaga värfvet.

På denna grund ber jag, herr talman, att få instämma i herr Bergströms yrkande.

Häruti instämde herrar *Kvarnzelius, Nydal, Åkerlind, Bromée* i Billsta, *Höjer, Forssell, Janson* i Bråten, *Sandin, Österberg, Byström, Pettersson* i Södertälje och *Ekholm*.

Herr Lindhagen: Herr talman! Då det nu framställda förslaget enligt min uppfattning är af den stora betydelse, att det väl förtjänar, att så många som möjligt af dem, som omfatta det, yttra sig till förmån för detsamma och framställa sina synpunkter, så skall jag be att få säga några få ord.

Det nu inkomna utskottsbetänkandet är, som alla veta, en kompromiss; det bygger dessutom på den uppfattningen, att en hel del af kammarens ledamöter skulle för det offra sina personliga meningar

och till och med vid det slutliga afgörandet icke ens uttala desamma. Det är klart, att för en sådan enighets skull krävas stora uppoffringar af många ledamöter, och jag för min del får uppriktigt säga, att det för mig måste blifva en synnerligt stor själföfvervinnelse, om jag nödgas att helt och hållet afstå från att angifva några personliga synpunkter om hvad jag för min del anser i förevarande fall vara Sveriges verkliga fördel för närvarande och dess ära i framtiden. Men det kan ju hända, att man måste komma därhän, att man gagnar mest genom att tiga inför detta utskottsbetänkande, oafsedt de erinringar man kan hafva mot detsamma i dess olika delar.

*Angående tid
för behandling
af utskottets
utlåtande.
(Forts.)*

Men för en sådan underkastelse har man rätt att kräva, att vissa förutsättningar, som man har byggt på, i någon mån äro till finnandes, och en af dessa förutsättningar är väl, att man skall stå inför den regering, som sakens vidare behandling skall ligga hos. Och jag får bekänna, att jag för min del alltid trott, att den nuvarande regeringen, som velat föra den enligt min uppfattning fredliga linjens talan, skulle stå kvar, och det kom därför för mig som en öfverraskning, att den redan nu, innan Riksdagen ens fattat sitt beslut, begärt sin demission. Ty vi veta ju, som sagdt, mycket väl, att utskottets betänkande i detta fall innefattar en kompromiss mellan två olika meningar inom utskottet: den ena ville gifva ett förtroendeuttalande åt den nuvarande regeringen, och den andra ville på ett mera kraftigt sätt klandra densamma. Följden blef, att man gick medelvägen, men detta har ledt därhän, att det i sak och form kommit att häfta ett halft klander mot regeringen vid utskottets utlåtande. Detta klander har regeringen tagit till intäkt för att nu inlämna sin afskedsansökan.

Nu kan det därför hända — och det går ett sådant rykte — att den nya regering, som kommer att bildas, skall blifva en s. k. »handlingsministär» med samma åsikter, som tagit sig uttryck i särskildt framskjutna högerrepresentanters uttalanden i denna fråga, men det är klart, att många af oss icke kunna fylka sig omkring detta utskottets betänkande, ifall det mot vår uppfattning om hvad som är för landet nyttigt och mot den förutsättning, som ligger till grund för betänkandet, skulle — och detta just genom sitt kompromissande — föra därhän, att vi ledas till ytterligare underkastelse under förstakammarsynpunkterna och få en högerregering, som icke blott komme att i viss mån innebära en fara för unionssakens fredliga och lojala behandling, utan sannolikt dessutom i framtiden i vår inre politik skulle komma att ännu mer föra oss in på enligt min uppfattning reaktionära vägar. Hvilken aktning man än kan ha för personerna, så synes mig denna dubbla politiska fara så stor, att jag icke kan annat än yrka bifall till herr Bergströms förslag.

Med herr Lindhagen förenade sig herr *Olsson* i Stockholm.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Det syntes, som om denna riksdag skulle lida mot sitt slut, och icke minst jag

Angående tid
för behandling
af utskottets
utlåtande.
(Forts.)

för min del glädde mig åt att kanske om några dagar åter få vara i mitt hem. Men om landets välfärd skulle fordra, att Riksdagen blir förlängd, så får jag icke taga hänsyn till min hemlängtan, utan måste underkasta mig det nödvändiga.

Här stå vi inför en alldeles ny fråga. Först under gårdagen fingo vi veta, att den nuvarande ministären begärt sitt afsked. Vi stå nu inför det faktum, att en ny ministär skall bildas.

Till följd af sjukdom var jag icke närvarande, då denna urtima riksdag öppnades, men med sorg och grämelse satt jag i mitt hem och läste de svåra anmärkningar och tillvitelser, som från många håll inom Riksdagen riktades mot den regering, som nu begärt sitt afsked. För min del kan jag icke vara nog tacksam mot denna regering för att, då denna hetsighet uppträdde mellan brödrafolken, det fanns lugn och sans inom ministären. Och eftervärlden skall nog prisa vår vördade Konung för att han varit trogen sitt valspråk: »Brödrafolkens väl». Då han funnit, att hvarje strid mellan brödrafolken skulle vara till skada för dem båda, så har han hellre tagit förnärmelsen från norska Stortinget på sig, än han velat vara orsak till en strid mellan de båda folken. Hade han haft vid sin sida en häftigare och mera lidelsefull regering än den han hade, ja, mina herrar, då veta vi icke, hvar vi i närvarande stund hade varit.

Nu stå vi inför det förhållandet, att denna ministär, som visade lugn och kallblodighet, då sinnena voro upprörda, och gifvit Konungen lugna och sansade råd, nu skall afgå. Vi stå inför bildandet af en ny ministär. Frågan är nu, huru denna skall blifva sammansatt. Vi känna ännu icke, hvilka personer som komma att bilda den nya ministären. Men jag tar för alldeles gifvet, att den ministär, som afgått, har afgått därför, att den icke kunnat gilla det beslut, hvar-till utskottet kommit. Då skall således den ministär, som efterträder den nu afgående, vara en sådan, som närmare ansluter sig till utskottets uppfattning, och vi veta icke, hvarthän det kan leda. Är det då klokt, försiktigt och riktigt, att Riksdagen, utan att veta, till hvem den lämnar förtroendet att underhandla med vårt broderland Norge, till denna regering öfverlämnar 100 miljoner att disponera, såsom det tydligen står i utskottets förslag, »för vidtagande af åtgärder, som kunna betingas af de förhållanden, hvilka föranlett innevarande urtima riksdags sammankallande».

Jag vet väl, hvad svar jag får härpå. Man säger, att detta icke betyder någonting. Man har endast föreslagit att ställa ett belopp till Riksdagens förfogande, och ingenting kan göras, förrän Riksdagen är samlad. Jo, mina herrar, det kan göras mycket innan dess, och det kan göras så mycket, att, när Riksdagen är samlad, den icke kan undgå att använda dessa medel, äfven om den aldrig så gärna ville det.

Jag kanske ser framtiden mörk, men jag har denna bestämda uppfattning, och jag kommer att strida, så länge jag kan strida, inom Riksdagen mot alla sådana åtgärder, som skulle kunna föranleda till att förvecklingar och möjligen krig uppstå mellan de båda grann-

folken, hvarför jag, herr talman, anhåller om bifall till herr Bergströms yrkande.

*Angående tid
för behandling
af utskottets
utlåtande.
(Forts.)*

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Jag undrar, om det icke vore lämpligast, att vi väntade med behandlingen af själfva sakfrågan, tills ärendet skall föredragas i kammaren. Att gifva sig in på den nu kan jag icke finna lämpligt. Och jag förmodar för öfrigt, att hvilken regering än kommer att tillsättas, så väljer nog Hans Maj:t Konungen personer med duglighet och insikt och med öppet sinne för landets bästa. Det kan ju finnas olika åsikter om hvilken regering som skulle vara den lämpligaste, men jag hoppas i alla fall, att Konungen vid sitt val af de personer, som skola bilda regeringen, nog kommer att tillse, att han väljer sådana personer, som framför allt se på landets väl.

Jag kan därför icke tänka mig, att det är rätt att uppskjuta detta ärende på obestämd tid. Det är omöjligt att veta, huru länge uppskofvet kommer att räcka, ifall vi godkänna herr Bergströms förslag. Frågan i och för sig ha vi nog mycket bra reda på allesamman, så att för själfva sakens skull tror jag icke, att någon vill påstå, att ett uppskof behöfves. Det skulle då endast och allenast vara för att afvakta, hvilken regering som komme att intaga platsen efter den nu afgående. Men jag tror icke, att man på det sättet kan uppskjuta en så viktig fråga som den föreliggande huru länge som helst.

Jag får därför, herr talman, yrka afslag å herr Bergströms förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen proposition dels på bifall till herr vice talmannens förslag, dels ock på bifall till det förslag, som framställdes af herr Bergström; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller herr vice talmannens ifrågasvarande förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som framställdes af herr Bergström.

Omröstningen utföll med 122 ja mot 86 nej; och hade kammaren alltså beslutat, att särskilda utskottets utlåtande skulle företagas till behandling vid morgondagens plenum.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes särskilda utskottets memorial n:o 2, med förslag till bestridande af kostnader vid urtima riksdagen 1905.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm under 14 dagar från och med den 28 juli.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,33 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Torsdagen den 27 juli.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och godkändes särskilda utskottets memorial n:o 2, med förslag till bestridande af kostnader vid urtima riksdagen 1905.

§ 2.

Till afgörande förelåg härefter särskilda utskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående de unionella förhållandena äfvensom i samma ämne väckta motioner. *Angående de unionella förhållandena.*

Kungl. Maj:t hade i en till Riksdagen aflåten proposition af den 19 juni 1905, under åberopande af propositionen bifogadt, samma dag hållet protokoll öfver ett justitiedepartementsärende, föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att Kungl. Maj:t finge med norska Stortinget ingå i förhandling om och träffa villkorlig uppgörelse för ordnande af de förhållanden, i afseende å hvilka vid en upplösning af unionen sådant ordnande kunde finnas erforderligt.

Förenämnda proposition hade af Riksdagen blifvit hänvisad till särskilda utskottet, som därjämte till behandling förehaft följande, inom kamrarne väckta motioner, nämligen

A) Motioner, väckta inom Första Kammaren:

- n:o 1, af herr S. Wieselgren;
- n:o 2, af friherre L. De Geer;
- n:o 3, af herr M. Unger;
- n:o 4, af herr C. von Baumgarten m. fl.;
- n:o 5, af herr C. von Baumgarten m. fl.; och
- n:o 6, af herr C. von Baumgarten m. fl.

B) Motioner, väckta inom Andra Kammaren:

- n:o 1, af herr C. A. Lindhagen m. fl.;
- n:o 2, af herr E. Trana;
- n:o 3, af herr E. Räf m. fl.;
- n:o 4, af herr G. A. E. Kronlund;
- n:o 5, af herr O. A. Brodin; och
- n:o 6, af herr P. Zimdahl m. fl.

Utskottet hemställde,

Angående de
unionella för-
hållandena.
(Forts.)

a) att Riksdagen, under uttalande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde, sådan den blifvit Riksdagen förelagd, bifallas, måtte förklara, att Riksdagen icke hade något att invända mot att, därest ett efter nya val tillkommet Storting gjorde framställning om riksaktens upphäfvande och unionens upplösning eller ock sådan framställning från Norge inginge, efter det norska folket genom folkomröstning uttalat sig för unionens upplösning, förhandlingar af i utlåttandet angifven art upptoges;

b) att Riksdagen måtte, med anledning af de inom Riksdagen väckta förslag, bemyndiga riksgäldskontoret att på villkor, som fullmäktige i riksgäldskontoret ägde bestämma, genom begagnande af krediter eller genom upplåning bereda en tillgång af 100,000,000 kronor att efter beslut af Riksdagen vara tillgänglig för vidtagande af åtgärder, som kunde betingas af de förhållanden, hvilka föranlett innevarande urtima Riksdags sammankallande; samt

c) att herrar Wieselgrens, friherre De Geers, Ungers, von Baumgartens med flere, Lindhagens med flere, Tranas, Räfs med flere, Kronlunds, Brodins och Zimdahls med flere ofvan omnämnda motioner måtte anses vara genom hvad utskottet i förestående punkter föreslagit besvarade.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning härupå af *mom. b)* begärdes ordet af

Herr Branting, som yttrade: Det beslut, som Andra Kammaren nyss fattat utan diskussion och enhälligt, vittnar om, att man har inom Riksdagen efter mycket arbete kommit till en samlingslinje, mot hvilken visserligen enskildes och enskilda partiers mening kan hafva åtskilligt att i den ena eller andra punkten erinra, men mot hvilken man dock icke ansett sig böra inlägga någon gensaga, såsom förhållandena nu hafva utvecklat sig. Äfven de, hvilka ansett, att det skulle varit en mindre vanskelig och kortare väg att bifalla den förra regeringens förslag, hafva i det afseendet böjt sig för det naturliga behofvet af att från Riksdagens sida framhålla en såvidt möjligt enig svensk mening.

På den punkt däremot, som här föreligger, där det gäller att på grund af enskilda motioner bevilja ett ofantligt stort kreditiv, stå förhållandena icke så litet olika. Det måste sägas, att när dessa motioner framkommo, uppfattades de öfver allt i landet såsom ett uttryck för känslor, hvilka icke voro under alla omständigheter fredliga. De, hvilka, i likhet med det parti jag företräder, bestämdt och ifrån början intagit den ståndpunkten, att här får *endast* på fredlig väg sökas en lösning af den konflikt, som uppstått genom unionens sprängning, måste således med mycket bekymmer se förslag sådana som dessa om 100-miljonerslånet.

Nu är jag visserligen icke blind för det faktum, att en väsentlig förbättring har inträdt genom det sätt, hvarpå utskottet föreslagit Riksdagen att fatta sitt beslut, i det att Riksdagen behållit i sin egen hand användningen af dessa medel. Men det kan å andra sidan efter min uppfattning icke förnekas, och det bör här utsägas, — på det att det icke må vara osagdt, när en gång mer ojäfviga domare än dagens upphetsade stämningar skola döma om våra handlingar — det bör, säger jag, här utsägas, att detta villkor, denna punkt b) *icke* står i harmoni med den genomgående fredliga ton, som med alla omvägar dock talar ur utskottets betänkande. Det blir, sedan man på vissa villkor gjort i ordning förutsättningarna för en fredlig afveckling, dock alltid ett knytande af en hotfull näfve, som det här är fråga om, huru mycket man än försöker sörja för att denna näfve icke skall kunna komma fram alltför hastigt och utan att Riksdagen förut därom något bestämt.

Faktum är ju, att, om man verkligen, i strid mot allt hvad man förut har hört och haft anledning att hoppas, skulle på tongifvande håll eller på blifvande tongifvande håll bestämman sig för mobiliseringsplaner, det skulle för Riksdagen blifva vida svårare att hålla igen, när fonden ligger där, än ifall en sådan fond icke finnes. Dessutom kommer det till, att jag för min del icke kan sluta ögonen för de vådor för vår egen framtida utveckling, som en sådan fonds skapande nödvändigtvis måste innebära. Det bar hittills lyckats att hålla tillbaka alla lån för militära ändamål, för den ena eller andra formen af krigsrustningar; men man kan vara viss om, att när denna fond i framtiden finnes där, så kommer det att bli betydligt svårare för dem, som icke vilja gå militarismens, utan den fortsatta fredliga utvecklingens väg, att i det afseendet uppehålla särskildt den Andra Kammarens goda traditioner.

Man kan ej heller vara blind för att arbetarklassen — och jag vågar tillägga äfven bondeklassen — alla de, som ju icke kunnat vara med om våra förberedande förhandlingar — vida ut öfver landet nödvändigtvis kommer att med bekymmer fråga sig, hvad dock meningen är med dessa 100 miljoner.

När därför ställningen är den, att jag icke kan annat än finna detta tillägg till det nyss fattade beslutet vara en farlig och under vissa förhållanden positivt skadlig åtgärd, och då den i landet kommer att bli fattad såsom ett krigshot — det hjälper icke hvad man däremot kommer att försäkra — så måste jag, herr talman, anse det såsom min plikt att yrka afslag på punkt b).

Häruti instämde herrar *Persson* i Malmö, *Thorsson* och *Larsson* i Västerås.

Vidare anförde

Herr vice talmannen: Herr talman! Om första punkten i det föreliggande betänkandet skall jag ej yttra något, eftersom densamma utan diskussion af kammaren redan är godkänd.

*Angående de
unionella för-
hållandena.
(Forts.)*

Angående de
unionella för-
hållandena.
(Forts.)

Hvad de hundra miljonerna beträffar, som den föregående talaren nu fört till tals, så äro de, enligt utskottets mening, endast att betrakta såsom ett försiktighetsmått: man *vet* ju, att Norge upptagit ett större krigslån. Riksdagens bifall fordras för öfrigt för dessa miljoners användande. Tillräcklig garanti måtte väl det vara för att icke ett förhastande, något öfverilande, kan komma att inträffa, att här föreslås — och jag hoppas, att det skall komma att af kammaren godkännas — att användningen af beloppet, eller större eller mindre del af detsamma, *icke* kommer att äga rum förrän efter Riksdagens därom fattade beslut.

Den föregående talaren lät nog antyda hvad som vi så mycket under den senare tiden hafva hört talas om, nämligen möjligheten af ett krig i Norden. I hvad afsikt framställes en sådan fråga, och hvems ärenden går den, som framställer densamma?

Det är enligt min mening ett lönlöst bemödande att i detta hänseende söka skåda in i framtiden. Denna beror för öfrigt lika mycket på Norge som på Sverige. Ingen kan *nu* säga hvad som bör göras i framtiden, om den eller den eventualiteten kommer att inträffa. Vi svenskar önska alla fred, och den gjorda framställningen är, icke allenast i jämförelse med hvad som skett från norsk sida, utan i och för sig, så hofsam, att vi alla böra kunna hysa godt hopp om fred i Norden, om vi nu enhälligt sluta oss omkring utskottets betänkande äfven i denna andra punkt.

Herr talman, jag anhåller om bifall till utskottets hemställan äfven i denna punkt.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! I olikhet med den förste talaren, men i likhet med den andre anhåller jag att för min del få yrka bifall till nu föredragna punkt. Då jag det gör, önskar jag emellertid att uttryckligen få uttala följande. Genom sitt enhälliga bifall till punkt a) af nu föredragna betänkande har denna kammare accepterat och för sin del såsom Riksdagens godkänt den fredliga politik för unionsupplösningen, som ligger i utskottets utlåtande. Ty det *är* en rent fredlig politik! Där uppställas måttfulla, hofsamma villkor, och de uppställas icke uti någon form, som på något sätt är afsedd att såra eller förödmjuka.

Jag kan icke tänka mig annat, än att Norge efter omsorgsfullt öfvervägande måste inse, att den enklaste klokhet för dess eget lands räkning bjuder att antaga hvad sålunda bjudits ifrån Sverige.

Norge vet, att *om* villkoren godtagas och *om* förhandlingarna sedan föra till tillfredsställande resultat, då blir det också unionsupplösning: utlåtandet är därvid klart och otvetydigt.

Beträffande nu denna andra punkt, så synes det mig, som om den, på det sätt som den af utskottet formulerats, i ingen mån strider mot den fredliga politik, som första punkten innebär. Den lägger de penningar, som böra upplånas, under Riksdagens lås, till hvilket Riksdagen ensam har nyckeln. Jag vet, att det har sagts, att en regering, om hvilken vi icke veta huru den blir sammansatt, skulle kunna vidtaga åtgärder, som bunde Riksdagens händer. Mina

herrar! Den svenska författningen är ju så beskaffad, att för en sådan fara är man i själfva verket i allmänhet och hvarje dag utsatt. Den svenska regeringen skulle kunna sköta politiken i förhållande till främmande makter på det sätt, att den faktiskt komme att binda Riksdagens händer. Men jag vågar påstå, att *i detta fall* är det annorlunda. I detta fall har Riksdagen själf på ett så uttryckligt och bestämdt sätt utstakat linjerna för denna politik, att ingen regering kan utan ett direkt öfvergrepp vidtaga några åtgärder eller inleda några äfventyr, som skulle göra, att Riksdagen kunde få sina händer bundna.

Därför är jag för min del alldeles förvissad därom, att huru än den regering kommer att se ut, som vi nu vänta, så skola inga sådana råd som man här befarat kunna komma att gifvas åt den som beslutar, och om — emot min lifligaste öfvertygelse — detta skulle inträffa, så vågar jag bestämdt uttala, att Riksdagen förväntar, att sådana råd icke skola följäs.

Det är på dessa grunder och med uttalande af att efter min uppfattning denna punkt således icke bildar någon som helst fara, som äfven jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall till densamma.

I detta anförande instämde herrar *Hammarlund, Eriksson* i Elgered, *Hammarström, Olsson* i Mårdäng, *Olsson* i See, *Olsson* i Fläsbro, *Bromée* i Billsta, *Lindgren* i Islingby, *Matsson, Johansson* i Öija, *Ericsson* i Ahlberga, *Johansson* i Jönköping, *Palme, Trolle, Darin, Ljunggren, Ekman, Wallentin, Ström* i Transtrand, *Ericsson* i Vallsta, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Neiglick, Jansson* i Edsbäcken, *Anderson* i Hasselbol, *Moll*, friherre *De Geer, Beckman, Höjer, Wallis* och *Sterner*.

Herr Hedin: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga det sista ord jag har att säga å det rum, där jag sedan årtionden haft mitt egentliga hem.

Jag ser, att utskottet på en sida af sitt utlåtande talar *fred*. »För båda folken måste det vara en angelägenhet af högsta vikt att, därest unionen upplöses, *fred* dem emellan dock måtte råda för framtiden», säger utskottet. Jag kan icke med det uttalandet bringa i harmoni utskottets förslag, att, efter 90 års fred i vårt land, Riksdagen nu skulle af eget initiativ låna 100 miljoner kronor att användas för *krigiska* ändamål — ty det är uppenbart, att för något annat ändamål skola dessa pengar icke upplånas. Vi hafva visserligen icke fått af utskottet betecknad, hvartill dessa medel skulle användas, men vi veta i alla fall detta i allmänna drag, och det är detta, som gör låneförslaget så ohyggligt, i synnerhet som vi ju icke veta, i hvilkas händer medlens användning kommer att läggas. Jag kan naturligtvis icke gifva min röst för en sådan åtgärd, äfven om jag vore ensam om den meningen bland alla dem, som nu fylla detta rum.

Angående i de
unionella för-
hållandena.
(Forts.)

Angående de
unionella för-
hållandena.
(Forts.)

Jag hoppas visserligen — om icke sådana åtgärder företagas, till hvilka man inbjuder med förslaget om beviljande af denna summa, som Kungl. Maj:t icke har begärt, utan som Riksdagen tvingar på honom med tydligt angifvande utaf, hvartill den skall användas, ty det finnes angifvet i de första-kammar-motioner, som genom antagande af utskottets förslag skulle vara bifallna — jag hoppas, säger jag, eljest på fred i Norden, och jag hoppas något mer. Kammararen känner i många andra fall min oförbätterlighet, och jag är oförbätterlig i den delen af studentpolitik, som tror på att dessa nationer äro af naturen förpliktade till att försvara hvarandra, och jag tror, att de äfven skola komma att göra det. Men här i dessa dagar pröfvas allvarligt på många håll allvaret af yttranden, som borde vara allvarliga, därför att de gällt allvarliga ting.

Det var år 1885, som jag för första gången läste, från högerhåll, i en stor svensk högertidning, ett yrkande på upplösning af unionen och i dess ställe förbund — ett försvarsförbund. Huru många gånger detta sedan har upprepats i vårt land, det vet jag icke; det har upprepats väl icke oräkneliga gånger, men många gånger i Norge. Men ingen har, såvidt jag kunnat utröna, ännu någonsin analyserat hvad man med detta förstår. Ett sådant förbund enligt min tanke har en förutsättning, som mer än en gång varit bragt på tal här, men som fallit på Första Kammararens motstånd och regeringens, hvilket Andra Kammararen efter numera långvarig och väl inöfvad vana har rättat sig efter. Förbundet förutsätter permanent neutralitet för de länder, som ingå i detsamma, således att förbundet icke kan utsträckas till någon annan deltagare än Sverige och Norge utan bådå samtycke, icke ens till Danmark. På sådant sätt, med proklamerad principiell och permanent neutralitet såsom grundval, tänker jag mig ett förbund emellan den skandinaviska halföns båda länder, till gemensamt försvar. Och jag tror fortfarande, såsom många andra hittills med mig hafva trott, att de länderna då kunna försvara sig, nämligen om vi en gång komma därhän att kalla fram alle man till det intresse för landets angelägenheter och till den goda vilja att för landets väl uppoffra sig, som följa med den fulla medborgarrätten i landet; men utan detta hoppas jag ingenting. Vi hafva i detta hänseende mycket försummadt att fullborda. Det blir för oss svenske män en lång väg att arbeta oss upp för, men om den vägen är brant, så är det också visst, att den vägen bär *uppåt* i mer än en mening.

Herr talman, jag anhåller, att kammararen ville afslå den nu föredragna punkten.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammararen utskottets hemställan.

Mom. c).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

herr <i>C. J. Hammarström</i>	under	2 dagar	fr. o. m. d.	28 juli
» <i>S. J. Enander</i>	»	8	»	»
» <i>G. A. E. Kronlund</i>	»	10	»	»
» <i>C. J. F. Ljunggren</i>	»	10	»	»
» <i>K. H. G. von Schéele</i>	»	14	»	»
» <i>P. P. Waldenström</i>	»	14	»	»
» <i>O. W. Redelius</i>	»	14	»	»
» <i>A. P. Risberg</i>	»	10	»	»
» <i>J. P. Jespersion</i>	»	10	»	»
» <i>C. A. Trolle</i>	»	14	»	»
» <i>A. F. Broström</i>	»	14	»	»
» <i>C. J. Öberg</i>	»	14	»	»
» <i>P. Jönsson i Färeköp</i>	»	14	»	»
» <i>S. T. Palme</i>	»	14	»	»
» <i>L. K. Brock</i>	»	14	»	»
» <i>J. Bengtsson i Bjärnalt</i>	»	14	»	»
» <i>P. Hörnstén</i>	»	14	»	»
» <i>K. L. Johansson i Stora Mellby</i>	»	14	»	»
» <i>P. Nilsson i Bonarp</i>	»	14	»	»
» <i>G. Lindgren i Islingby</i>	»	8	»	»
» <i>K. J. E. Hultkrantz</i>	»	14	»	»
» <i>C. H. Setterberg</i>	»	14	»	»
» <i>C. R. Johansson i Jönköping</i>	»	14	»	»
» <i>F. W. Thorsson</i>	»	14	»	»
» <i>O. A. Brodin</i>	»	14	»	»
» <i>E. Räf</i>	»	14	»	»
» <i>O. Emthén</i>	»	14	»	»
» <i>A. F. Burman</i>	»	14	»	»
» <i>P. Pehrsson i Åkarp</i>	»	14	»	»
» <i>G. M. Sundin</i>	»	14	»	»
» <i>C. H. P. af Burén</i>	»	14	»	»
» <i>J. G. Hazén</i>	»	14	»	»
» <i>C. F. Petersson i Dänningelanda</i>	»	8	»	»
» <i>J. Ström i Transtrand</i>	»	14	»	»
» <i>C. G. Johansson i Aflösa</i>	»	14	»	»
» <i>Theodor Nordström</i>	»	14	»	»
» <i>S. A. K. Natt och Dag</i>	»	14	»	»
» <i>M. Dahn</i>	»	14	»	»

friherre <i>G. J. De Geer</i>	under 14 dagar fr. o. m. d. 29 juli
herr <i>G. Tamm</i>	» 14 » » » » 28 »
och herr <i>P. A. Bengtsson</i> i Borås	» 14 » » » » 29 ».

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 11,52 f. m.

In fidem
Herman Palmgren.